

شنبه · ۱۲ دی ۱۳۹۴ · سال سیزدهم · شماره ۲۴۸۴ · ۹	
روزنامه جهان	
سه روایت از یک تاریخ‌نگار	صفحه ۱۰
تأملی در نظریه «فرا تاریخ» هایدن وایت	صفحه ۱۱
در باب حدود و مرزها و ریشه‌ها و بل‌ها: تاریخ گذشته و آینده تاریخ	صفحه ۱۲

نگاه
قومیت: غول چراغ جادوی خاورمیانه ایوب کریمی · پژوهشگر فلسفه سیاسی

شناخت چیستی هر پدیده اولین‌گام در راه تحلیل منطقی آن است. امروزه شناخت نادرست از ماهیت تحولات خاورمیانه به تحلیل‌های نادرست و در نتیجه، به راه‌حل‌های فاجعه‌آمیز منجر شده است. برای مثال، این تحلیل خوش‌باورانه که جنگ‌های خاورمیانه را از جنس جنگ بین نیروهای دموکراتیک و ضددموکراتیک می‌داند و حتی نام شاعرانه «بهار عربی» را برای آن برگزیده، منجر به کنش‌هایی از قبیل مداخلات بیجا و ارسال سلاح برای نیروهایی شده است که نه‌تنها بویی از دموکراسی که بویی از انسانیت نبرده و نسخه دیگری از داعش‌د.

با نگاهی دقیق به این ماجرا به‌راحتی می‌توان دریافت که ماهیت تحولات خاورمیانه نه جنگ برای دموکراسی است، نه جنگ مذهبی و نه جنگ نژادی؛ گرچه ممکن است برخی ویژگی‌های این‌گونه جنگ‌ها را هم به نمایش بگذارند. آنچه در خاورمیانه می‌گذرد، اساساً «منازعه قومی» است؛ مشخصاً منازعه برای سرزمین و جمعیت. بیایید در خاورمیانه، از شمال (ترکیه) تا جنوب (یمن)، از شرق (عراق) تا غرب (فلسطین) را از این منظر نگاه کنیم. چه ویژگی بنیادین مشترکی در این منازعات وجود دارد؟ یقیناً اعراب در عراق و سوریه به‌خاطر دموکراسی یا دین نمی‌جنگند بلکه به‌خاطر سرزمین و جمعیت همدیگر را می‌کشند. مسئله کردستان در ترکیه و عراق و سوریه یک مبارزه به‌خاطر سرزمین و جمعیت است و کردها در طول تاریخ منازعه طوایف‌شان، آن را کتمان نکرده‌اند. مسئله فلسطین یک منازعه قومی بین فلسطینیان و یهودیان است و مسئله یمن یک منازعه قومی بین حوثی‌ها و اعراب سنی. حال، نیروهای درگیر در این منازعات از روکش‌های ایدئولوژیک مختلفی استفاده می‌کنند. مثلاً کردها از ناسیونالیسم سکولار، اعراب سنی از اسلام سلفی استفاده می‌کنند. اما این روکش‌های ایدئولوژیک نباید ما را در مورد چیستی این منازعات فریب دهد. آنچه در زیر این روکش‌های

ایدئولوژیک جریان دارد منازعه برای کسب بیشترین مقدار سرزمین و جمعیت‌هایی است که هویت مورد ادعای طرف‌های درگیر را دارند. درحقیقت، مسئله قومی مسئله مغفول و حل‌نشده خاورمیانه از ابتدای شکل‌گیری وضعیت مدرن آن بوده است. در کشورهای به‌جامانده از امپراتوری عثمانی، مرزهای ترسیم‌شده هیچ انتطابقی با ترکیب قومی آنها نداشت. این‌گونه بود که بعد از جنگ جهانی اول و فروپاشی عثمانی، کشورهای تصنعی به وجود آمدند که نه فقط راه‌حلی برای احقاق حق ملیت‌های تشکیل‌دهنده خود ارائه نمی‌دادند بلکه تلاش می‌کردند یک ملیت خاص را مسلط و دیگران را به حاشیه برانند و حتی وجود چنین ملیت‌هایی را انکار کنند. امروزه دیگر همه می‌دانند که در ترکیه، وجود کردها انکار می‌شد و آنها را «ترک‌های کوهی» می‌خواندند. در سوریه، به کردها حتی شناسنامه نمی‌دادند و داستان‌هایی برای توجیه وجود آنها می‌ساختند که بسیار مضحک بود؛ از قبیل اینکه آنها چویان‌هایی بوده‌اند که به‌دنبال گله‌های گوسفند خود از ترکیه به سوریه آمده، راه را گم کرده و ماندارن شده‌اند!

اما به قول فروید، «امر سرکوب‌شده» به جای خود بازمی‌گردد و انقلاب چیزی نیست جز بازگشت امر سرکوب‌شده، حال که غول منازعات قومی سرکوب‌شده از چراغ دولت– ملت‌های تصنعی بیرون آمده، همه دولت‌ها به وحشت افتاده‌اند و تلاش می‌کنند هم‌طور که شده غول را به چراغ بازگردانند. اما این کار چیزی نیست جز آب در هاون کوبیدن. دولت‌های خاورمیانه باید در طول دوران ثبات خود، فکری به حال منازعات ملیت‌های موجود در قلمرو خود و رفع تبعیض و نابرابری بین این ملیت‌ها می‌کردند که نکردند. حال که جنگ مغلوبه شده است دیگر کسی وقعی به راه‌حل‌های رنگارنگ نمی‌نهد و همه با چنگ‌ودندان درصدد پاره‌پاره‌کردن این کشورها و برداشتن سهم خود برآمده‌اند چون تنها راه بقایشان همین است. «یکش تا کشته نشوی» به تاکتیک اعلام‌نشده ملیت‌های خاورمیانه تبدیل شده است و کسی را هم نمی‌توان مقصر شناخت چون این امر به ساختار معوبی برمی‌گردد که این منطقه بر آن بنا شده است؛ ساختاری نژادپرستانه و تبعیض‌آمیز که در چارچوب دولت‌های ملی بعد از فروپاشی عثمانی شکل گرفت و از ایدئولوژی‌های کمالیسم، پان‌عربیسم و صهبونیسم بازتولید شد. داستان کشورهای خاورمیانه بسیار شبیه یوگسلاوی سابق است؛ دولتی که همه توغات قومی درون خود را انکار می‌کرد و تصویر یک‌دست سی از خود به نمایش می‌گذاشت اما بعد از فروپاشی کمونیسم مشخص شد که این گونه نبوده است و بعد از منازعه خونبار بالکان، موجودیت‌های ملی جدیدی از قبیل کرواسی، بوسنی، کوزوو، صربستان و… پدیدار شدند. وضعیت فعلی خاورمیانه نیز مشابه بالکانیزاسیون است و از بطن آن، موجودیت‌های ملی جدیدی متولد خواهد شد.

شنبه · ۱۲ دی ۱۳۹۴ · سال سیزدهم · شماره ۲۴۸۴ · ۹	
روزنامه جهان	

سه روایت از یک تاریخ‌نگار	صفحه ۱۰
تأملی در نظریه «فرا تاریخ» هایدن وایت	صفحه ۱۱
در باب حدود و مرزها و ریشه‌ها و بل‌ها: تاریخ گذشته و آینده تاریخ	صفحه ۱۲

یادداشت
۲۰۱۶همان ۱۹۱۴ میلادی است

باراک اوباما، رئیس‌جمهوری آمریکا،اوایل سال گذشته میلادی گروه تروریستی داعش را که پیشروی‌های چشمگیر و گسترده خود را آغاز کرده بود، به‌عنوان یک تیم بسکتابال درجده‌و که می‌خواهد در یک لیگ بزرگ و مهم بازی کند، توصیف کرده و آن را کوچک و بی‌اهمیت شمرد. اما کمی بعد داعش بخش وسیع شمال عراق و شرق سوریه را تصرف کرد. یکی از دلایلی که این اتفاق رخ داد سال جاری میلادی هنگامی افشا و علنی شد که ۵۰ تحلیلگر اطلاعاتی که برای پنتاگون کار می‌کنند، نامه اعتراضی مشترکی را امضا کردند. آنها گفتند داده‌های اطلاعاتی‌شان که نشان می‌داد داعش در حال قدرت‌گیری است و نه طبق ادعای کاخ سفید در حال ضعیف‌شدن، تحریف یا سرکوب شده است. انتظار این مسئله می‌رفت. منافع شخصی یا نهادهای رؤسای آژانس‌های اطلاعاتی یا دیگر وزارتخانه‌ها و ادارات دولتی باعث می‌شود آنها به‌ندرت اخبار بد یا ضدونقیض را به افرادی بدهند که دربرابر بودجه یا ارتقای سمت تصمیم‌گیری می‌کنند.

رهبران سیاسی خارجی اغلب درباره آنچه آژانس‌های اطلاعاتی‌شان واقعاً می‌دانند، مشکوک‌تر هستند. پیش از آغاز جنگ عراق در سال ۲۰۰۳ میلادی، ژاک شیراک، رئیس‌جمهوری وقت فرانسه، به یکی از میهمانش گفته بود باور ندارد صدام تسلیحات کشتار جمعی داشته باشد. این میهمان در پاسخ گفت: آقای رئیس‌جمهور، نیروهای اطلاعاتی خودتان چنین فکر می‌کنند. ژاک شیراک پاسخ داد: آنها خودشان را سر کار می‌گذارند! به‌عبارت‌دیگر، سرویس‌های اطلاعاتی اغلب به اتاق‌های پژواک برای عقاید وسواسی که با واقعیت فاصله دارند، تبدیل شده‌اند.

این پنهان‌کاری شدید زمانی به درد سرویس‌های اطلاعاتی می‌خورد که بخواهد از زیر بار مسئولیت ناکامی‌ها و شکست‌های خودشان شانه خالی کند. البته هنگامی که دولت‌ها یا مقامات ارشد سرویس‌های اطلاعاتی بخواهند اخبار و اطلاعات در‌دسراسر از نظر سیاسی را تحریف یا سرکوب کنند، این پنهان‌کاری شدید باعث ضعیف‌شدن سرویس‌های اطلاعاتی می‌شود.

اکثر مواقع این مسئله اهمیت ندارد اما امروزه این مسئله بسیار حائز اهمیت است؛ چراکه توجهات به جنگ در عراق و سوریه رو به افزایش است و اطلاعات درباره آنچه در زمین رخ می‌دهد، بسیار کمیاب و گرنه‌بهاست. قدرت‌های دیگر مانند روسیه و ترکیه به‌شدت به این درگیری‌ها کشیده شده‌اند و بخش اعظمی از جایگاه و اعتبار خودشان را در بردوایت در عراق و سوریه سرمایه‌گذاری کرده‌اند و منافع اساسی و اولیه آنها اکنون بسیار مبهم و نامشخص شده است. درگیری‌های عراق و سوریه در قرن بیست‌ویکم شرایط را مانند اوضاع بالکان در اوایل قرن بیستم کرده‌اند. از منظر انفجار خشونت‌ها در عرصه بین‌الملل، درحقیقت می‌توان گفت سال ۲۰۱۶ همان سال ۱۹۱۴ میلادی (سال آغاز جنگ جهانی اول) است.»

● هفتم ژانویه ۲۰۱۵ بود که اسلام‌گرایان افراطی به دفتر تحریریه شارلی ابدو و یک روز بعد به سوپرمارکتی یهودی در پاریس حمله کردند. در حمله مهاجمان مسلح به شارلی ابدو ۱۲ نفر از جمله پنج مهاجم مسلح کشته شدند و در حمله به فروشگاه یهودی نیز چهار غیرنظامی و یک مأمور پلیس جان باختند. سه مهاجم مسلح که توسط نیروهای پلیس فرانسه کشته شدند، خود را از اعضای داعش معرفی کرده بودند. ● دوازدهم فوریه ۲۰۱۵، شورشیان اوکراینی و دولت اوکراین پس از تلاش‌های میانجیگرانه فرانسه و آلمان توافق‌نامه‌های مینسک ۲ را امضا کردند. در این توافق‌نامه‌ها سرقراری آتش‌بس و کنترل دوباره اوکراین بر مرزهای خود با روسیه پیش‌بینی شد. اما درگیری‌های مسلحانه در شرق اوکراین دوباره از اوایل دسامبر از سرگرفته شد. مناقشه جدایی طلبان شرق اوکراین و ارتش این کشور از آوریل ۲۰۱۴ تاکنون بیش از ۹ هزار قربانی داشته است. ● بیست‌وچهارم مارس ۲۰۱۵، هواپیمای ایرباس شرکت جرمن وینگز، که از بارسلون به دوسلدورف می‌رفت در جنوب فرانسه سقوط کرد و ۱۵۰ سرنشین آن کشته شدند. نتایج تحقیقات نشان داد خلبان آلمانی عمدا هواپیم را به زمین کوبیده است. دو نفر از سرنشین‌های این هواپیما میلاد حجت‌الاسلامی و حسین جوادی، خبرنگاران ایرانی بودند که برای پوشش مسابقات فوتبال به اسپانیا رفته بودند.

● هفدهم ماه می ۲۰۱۵، حزب محافظه‌کار انگلیس در انتخابات پارلمانی به پیروزی رسید. دیوید کامرون که در سمت خود به‌عنوان نخست‌وزیر انگلیس ابقا شده بود، تأکید کرد درباره خروج انگلیس از اتحادیه اروپا تا پایان سال ۲۰۱۷ همه‌پرسی برگزار خواهد کرد.

● در سیزدهم جولای ۲۰۱۵، الکسیس سیراس، نخست‌وزیر یونان، پس از مذاکرات فسخ‌گیر با طلیکاران بین‌المللی کشورش درباره سومین طرح نجات اقتصادی یونان به ارزش ۸۶ میلیارد یورو توافق‌نامه امضا کرد و در عوض متعهد شد تدابیر و سیاست‌های ریاضتی سختگیرانه‌ای در کشورش به اجرا گذارد. با وجود مشکلات فراوان، حزب سیریزا به رهبری سیراس در بیستم سپتامبر موفق شد در انتخابات پارلمانی یونان به پیروزی برسد.

● در سپتامبر ۲۰۱۵ صدها هزار پناه‌جو به اروپا هجوم آوردند. حدود نیمی از این افراد پناه‌جویان سووری بودند. پخش تصویری از جسد، آبلان، کودک خردسال سه‌ساله سووری، در سواحل ترکیه که به‌دنبال وازگونگی قایق پناه‌جویان غرق شده بود، سبب برافروختن خشم جهانیان شد. به‌دنبال انتشار این تصاویر، چندین و چند نشست جهانی برای حل مضط پناه‌جویان جنگی برگزار شد که درنهایت، آلمان با گشودن مرزهایش به‌روی پناه‌جویان، از اشتیاق خود برای پذیرفتن بیش از یک‌میلیون پناه‌جو خبر داد. ● شرکت خودروسازی آلمانی فولکس‌واگن ۱۸ سپتامبر متهم شد در محصولات خود یک نرم‌افزار تقلبی اندازه‌گیری الاینده‌ها نصب کرده است. مسئولان این شرکت ادعان کردند ۱۱ میلیون محصول خود را که به چنین نرم‌افزاری مجهز شده، در سراسر جهان فراخوان کرده‌اند تا عیب آنها را برطرف کنند.

● سیزدهم نوامبر ۲۰۱۵، داعش نه فقط فرانسه و اروپا بلکه جهان را شوکه‌کرد. در حمله‌های متعدد اعضای این گروه تروریستی در پاریس حداقل ۱۳۰ نفر کشته شدند. این حملات در یک سال کسرت، کافی شاپ و رستوران‌های نزدیک ورزشگاه استادوفرانس روی داد. برخی از این حملات به‌عنوان ۱۱ سپتامبر دیگر یاد می‌کنند.

● پس از چند سال مذاکرات دشوار و برتنش سرانجام دوازدهم دسامبر، سران ۱۹۵ کشور جهان که در پاریس در کنفرانس تغییرات جوی گردهم آمده بودند، توافق‌نامه‌ای تاریخی را برای مقابله با گرمایش زمین منعقد کردند. کشورهای حاضر متعهد شدند میزان افزایش دمای کره زمین، کمتر از دو درجه سانتی‌گراد باقی بماند.

● بیستم دسامبر ۲۰۱۵، حزب راست‌گرای مردمی اسپانیا در انتخابات پارلمانی این کشور به پیروزی رسید، اما اکثریت مطلق خود را در پارلمان از دست داد. احزاب سیاسی جدید از جمله پودموس (چپ افراطی) و سپودادانوس (لیبرال) از این انتخابات نتایج خوبی به‌دست آوردند. ● رسوایی فساد مالی در فیفا نیز یکی از جنجالی‌ترین تحولات ۲۰۱۵ بود. سب بلاتر، رئیس فدراسیون بین‌المللی فوتبال و میشل پلاتینی، رئیس اتحادیه فوتبال اروپا، ۲۱ دسامبر به جرم فساد مالی از طرف مسئولان قضائی فیفا، هشت سال از هرگونه فعالیت در عرصه فوتبال محروم شدند. بلاتر این اتهام‌ها را به‌شدت تکذیب می‌کند.

آمریکا: از بزرگ‌ترین پیمان تجاری جهان تا فاول احزاب حاکم

گذشته از آغاز رقابت‌های جدی نامزدهای انتخابات ریاست‌جمهوری ۲۰۱۶ در ایالات متحده، قاره آمریکا در سال ۲۰۱۵ شاهد انتخابات‌های مهمی دیگری نیز بود؛ از انتخابات کانادا و پایان سال‌ها رزماداری محافظه‌کاران به رهبری استان هارپر تا انتخابات در آرزانتین و ونزوئلا که به شکست حزب حاکم در این کشورها انجامید. همچنین در سال ۲۰۱۵ بزرگ‌ترین پیمان تجاری جهان با پیگیری سرسختانه دولت باراک اوباما و با وجود مخالفان جدی داخلی و خارجی به سرانجام رسید.

ادامه در صفحه ۱۱

نگاهی به تحولات جهان در سالی که گذشت:

۲۰۱۵: دیپلماسی، انتخابات وفاجعه

هدف‌قراردادن یک جنگنده روس در مرز سوریه دست به قمارِ خطرناک زد. آنکارا در آن زمان اعلام کرد این جنگنده حريم هوایی ترکیه را نقض کرده بود؛ اما روسیه آن را تکذیب کرد و تحریم‌های گسترده‌ای علیه ترکیه به‌اجرا گذاشت. این حادثه روابط دیپلماتیک مسکو و آنکارا را وارد بحرانی عمیق کرد. ● دوازدهم دسامبر ۲۰۱۵ زنان عربستان سعودی برای نخستین‌بار نه‌تنها به پای صندوق‌های رأی رفتند؛ بلکه ۲۰۰ زن نیز در این انتخابات محلی پیروز شدند. حضور زنان در انتخابات عربستان با استقبال گسترده جامعه جهانی روبه‌رو شد.

● ۱۸ دسامبر ۲۰۱۵، شورای امنیت سازمان ملل متحد با تصویب قطعنامه‌ای، یک نقشه راه برای حل سیاسی مناقشه سوریه تصویب کرد؛ اما در این قطعنامه به مسئله مهم سرنوشت بنشار اسد اشاره‌ای نشد.

آسیا: چین در صدر اخبار

تشدید تنش‌های منطقه‌ای پکن با همسایگان به‌دلیل ساخت جزایر مصنوعی در آب‌های مورد مناقشه دریای جنوبی چین، دستکاری ارزش یوان، سقوط بازارهای سهام چین و به تبع آن آسیا که به «دوشنبه سیاه» معروف شد، لغو قانون ۳۵ ساله تک‌فرزندی، ورود یوان به سید ارزی بین‌المللی و اخبار جسته‌وگریخته از بازداشت مقام‌های ارشد این کشور به اتهام فساد مالی از جمله خبرهایی بودند که چین را در صدر یکی از پرخبرترین کشورهای جهان در سال ۲۰۱۵ قرار دادند.

● بیست‌ونیمم آوریل ۲۰۱۵ بود که زلزله مهیبی با شدت ۷٫۹ ریشتر نیال را لرزاند و جان دست‌کم هفت‌هزارو ۳۰۰ نفر را گرفت. زمین‌لرزه باعث سقوط بهممن در اورست هم شد که در اثر آن دست‌کم ۱۸ نفر کشته و ۶۱ نفر هم زخمی شدند. بعدها گفته شد که این زمین‌لرزه هند را ۳۰ سانتی‌متر جابه‌جا کرده است.

● ۱۲ آگوست ۲۰۱۵، چندین انفجار مهیب در یک انبار مواد شیمیایی در منطقه تیان‌جین در شرق چین دست‌کم ۱۶۵ کشته بر جا گذاشت.

● بازارهای سهام چین در ۲۴ آگوست ۲۰۱۵ سقوطی بی‌سابقه را در هشت سال گذشته تجربه کرد و شاخص اصلی بازار سهام شانگهای پس از کاهش ۱۱ درصدی در هفته گذشته، شاهد افتی ۸٫۵ درصدی بود. شاخص بازار سهام هنگ‌کنگ در این روز که به دوشنبه سیاه معروف شد نیز ۵٫۸ درصد افت کرد.

● سوم اکتبر ۲۰۱۵ حملات هوایی ارتش آمریکا به بیمارستان پزشکان بدون مرز در منطقه قندوز در شمال افغانستان ۴۲ کشته بر جای گذاشت و انتقادهای زیادی را در جهان برانگیخت. هشتم دسامبر حمله طالبان به فرودگاه قندهار در شرق افغانستان نیز ۵۰ قربانی گرفت. با تشدید ناآرامی‌ها در افغانستان، دولت آمریکا اعلام کرد هزاران نظامی خود را پس از ۲۰۱۶ در افغانستان حفظ خواهد کرد.

● هفتم نوامبر ۲۰۱۵، شی جین‌پینگ، رئیس‌جمهور چین و ماینک جنو، رئیس‌جمهور تایوان، در دیداری تاریخی در سنگاپور با یکدیگر گفت‌وگو کردند. از سال ۱۹۴۹ این نخستین‌بار بود که سران چین و تایوان در نشستی مشترک شرکت کردند.

● هشتم نوامبر ۲۰۱۵، حزب «اتحادیه ملی برای دموکراسی» به رهبری آنگ‌سان‌سوچی در انتخابات پارلمانی میانمار اکثریت قاطع کرسی‌های پارلمانی را به‌دست آورد. در ۲۵ سال گذشته این نخستین‌بار بود که انتخابات آزاد در میانمار برگزار شد. ● آمریکا و چین در سال ۲۰۱۵ روابط پرفراز‌ونشیبی داشتند. از سویی شی جین‌پینگ، رئیس‌جمهوری چین، سفری تاریخی به آمریکا داشت که نقطه‌عطفی در روابط دو کشور به شمار می‌رود و از سوی دیگر موضوعاتی چون امنیت سایبری و برگزاری مانورهای مشترک واشنگتن با کره‌جنوبی و ژاپن مهم‌ترین مواردی بود که روابط دو کشور در سال ۲۰۱۵ از تحت‌تأثیر خود قرار دادند.

اروپا: سایه سنگین داعش بر قاره سبز

اروپا سال ۲۰۱۵ را با حمله تروریستی افراد مسلح به دفتر هفته‌نامه شارلی ابدو در پاریس آغاز کرد و با یک فاجعه تروریستی در همین شهر، به پایان برد. هجوم ده‌هزار پناه‌جویی به این قاره، برقراری تدابیر شدید امنیتی در بیشتر شهرهای بزرگ به‌دلیل نگرانی از تکرار حوادث تروریستی، نگرانی از ورود عناصر تروریستی در لباس پناه‌جو و اختلافات رهبران اروپایی درباره چگونگی حل این چالش، از جمله عواملی است که داعش را به بزرگ‌ترین کابوس اروپا در ۲۰۱۵ تبدیل کرد.

بهاره محبی: جهان یک سال پرآشوب دیگر را به پایان برد. سال ۲۰۱۵ برای عده‌ای با خاطره تلخ جنایت‌های داعش یا توافقی هسته‌ای ایران و قدرت‌های جهانی در یادها می‌ماند. توافق‌نامه جامع نشست جهانی تغییرات اقلیمی در پاریس، پناه‌جویانی که از سوریه و کشورهای جنگ‌زده دیگر روانه اروپا شدند و عادی‌شدن روابط دیپلماتیک واشنگتن– هاوانا پس از نیم قرن دشمنی را می‌توان از مهم‌ترین تحولات جهان در سالی که گذشت، برشمرد. در اینجا نگاهی داریم به آنچه در ۲۰۱۵ گذشت:

خاورمیانه: از آزادی کوبانی تا توافق هسته‌ای

همان‌طور که روزنامه گاردین در روز نخست سال ۲۰۱۵ (اول ژانویه) پیش‌بینی کرده بود بسیاری از معضلات سرزمین ناآرام خاورمیانه در ۲۰۱۵ نه‌تنها حل نشد که با ماجراجویی برخی کشورهای منطقه چون عربستان و ترکیه بر وخامت اوضاع آن افزوده شد. از این‌رو به‌نظر می‌رسد تراژدی بی‌پایانی که امروز عراق، سوریه و یمن را در برگرفته همچنان ادامه خواهد داشت. ● ۲۶ ژانویه ۲۰۱۵ بود که پیشمرکان کرد پس از چهار ماه مبارزه شدید با گروه تروریستی داعش سرانجام با حمایت نیروی هوایی ائتلاف کشورهای خارجی به فرماندهی آمریکا موفق شدند آنان را از شهر مرزی کوبانی در خاک سوریه بیرون برانند. همان زمان نیروهای ارتش عراق موفق شدند کنترل شهر تکریت را از دست داعش اشغالی و بی‌بست در روند صلح بار دیگر از اکثریت موجب تشدید پالمیرای سوریه را تصرف کند و حتی میدان عمل خود را در لیبی نیز گسترش دهد. از ماه ژوئن داعش کنترل شهر سرت لیبی را به‌دست گرفت.

● در هفدهم ماه مارس ۲۰۱۵ حزب راست‌گرای لیگود وابسته به بنیامین نتانیاهو در انتخابات پارلمانی به پیروزی رسید تا بنیامین نتانیاهو یکی از راست‌گراترین کابینه‌های تاریخ اسرائیل را تشکیل دهد. ادامه شهرک‌سازی در سرزمین‌های اشغالی و بی‌بست در دریا حملات این ائتلاف به یمن بیش از دیگری‌ها در سرزمین‌های اشغالی شد؛ آنچه برخی آن را آغاز انتفاضه سوم می‌نامند.

● ۲۶ مارس ۲۰۱۵ ائتلافی از کشورهای عرب به فرماندهی عربستان سعودی به‌منظور جلوگیری از پیشروی بیشتر نیروهای انقلابی یمن و حمایت از عبدربه منصور‌هادی، رئیس‌جمهوری مستعفی، حملات هوایی خود را در یمن آغاز کرد. به گزارش یمین پرس، در جریان حملات این ائتلاف به یمن بیش از هفت‌هزار نفر از مردم یمن کشته و بیش از ۱۵هزار نفر مجروح شدند.

● چهاردهم جولای ۲۰۱۵ ایران و گروه O+۱ (آمریکا، فرانسه، انگلیس، روسیه، چین و آلمان) با امضای توافق‌نامه‌ای تاریخی درباره برنامه هسته‌ای ایران به ۱۲ سال تنش خاتمه دادند. در این توافق‌نامه کاهش ظرفیت‌های هسته‌ای ایران در ازای لغو تحریم‌های بین‌المللی این کشور پیش‌بینی شده است. تحلیلگران بسیاری معتقدند این توافق را می‌توان مهم‌ترین تحول عرصه روابط بین‌الملل در سال ۲۰۱۵ نامید، تحولی که به اعتقاد بسیاری می‌تواند موجب تغییر نظم راهبردی منطقه خاورمیانه شود.

● بیست‌وچهارم سپتامبر ۲۰۱۵ بود که یکی از بدترین و مرگ‌بارترین حوادث تاریخ حج به وقوع پیوست. در این روز بر اثر ازدحام جمعیت در زمان انجام مناسک حج، دست‌کم دوهزار و ۲۳۶ نفر جان خود را از دست دادند. در این فاجعه بیش از ۴۵۰ زائر ایرانی از جمله غضنفر رکن‌آبادی، دیپلمات ارشد کشورمان، جان خود را از دست دادند.

● روسیه سی‌ام اکتبر در اقدامی غافل‌گیرکننده حمله به گروه‌های تروریستی در سوریه را آغاز کرد. مسکو که در کنار ایران یکی از حامیان جدی دولت بنشار اسد به‌شمار می‌رود اعلام کرد که هدفش کمک به دمشق برای مقابله با گروه‌های تروریستی است. این اقدام روسیه البته با مخالفت شدید ترکیه و غرب به‌ویژه آمریکا روبه‌رو شد.

● سی‌ویکم اکتبر یک هواپیمای ایرباس روسی در صحرای سینای مصر سرنگون و تمام ۲۲۴ سرنشین آن کشته شدند. مقام‌های روسیه علت سقوط هواپیما را انفجار بمب اعلام کردند و داعش مسئولیت این اقدام تروریستی را برعهده گرفت.

● اول نوامبر ۲۰۱۵ حزب رجب طیب اردوغان، رئیس‌جمهور ترکیه، در انتخابات پارلمانی به پیروزی چشمگیری دست یافت. این پیروزی درحالی برای حزب عدالت‌وتوسعه به‌دست آمد که از ماه جولای مناقشه میان دولت ترکیه و پ‌ک‌ک شدت گرفته بود. بسیاری از منتقدان اردوغان معتقد بودند که وی از انفجاری که دم‌ه اکتبر در آنکارا روی داد و ۱۰۳ کشته برجای گذاشت؛ به‌عنوان ابزاری انتخاباتی استفاده کرد. مسئولیت این حمله را داعش برعهده گرفت.

● سوم نوامبر ۲۰۱۵ احمد چلی، سیاست‌مدار ارشد عراقی، در پی حمله قلبی در ۷۱ سالگی در بغداد درگذشت. او به‌تازگی و در اوج بحران اقتصادی، مهندسی بوجه‌بندی عراق را به‌دست گرفته بود تا کشورش را به‌سلامت

از این بحران بگذراند؛ اما مرگ نابهنگامش برنامه‌های او را ناتمام گذاشت.

● ۱۲ نوامبر ۲۰۱۵ بود که حملات انتحاری در بیروت، لبنانی‌ها را عزا‌دار کرد. این بار حزب الله که در کنار ارتش سوریه علیه نیروهای داعش می‌جنگید هدف نیروهای داعش قرار گرفت. در حملات انتحاری بیروت ۴۳ نفر کشته و ۲۳۹ نفر زخمی شدند.

● بیست‌وچهارم نوامبر ۲۰۱۵ ترکیه به‌عنوان یکی از اعضای ناتو با